

פרשת בראשית איבת הנחש

"ואיבה אשית בינך ובין האשה, ובין זרעך ובין זרעה, הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב" (בראשית ג, טו). את המילים "הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב", תרגם אונקלוס, שלא כדרכו, בתרגום מילולי לארמית, אלא בפירוש סתום: "הוא יהי דכיר מה דעבדת ליה מלקדמין, ואת תהי נטר ליה לסופא". (הוא יזכור מה שעשית לו מקודם, ואתה תשמור לו לסוף).

צריכים להבין שני דברים:

- (א) למה אונקלוס תירגם בצורה שונה מרוב המפרשים? (הפירוש המקובל הוא: איבה אשית בינך ובין האשה, ובין זרעך ובין זרעה - וכשתלחמו אחד נגד השני... האדם ירוצץ לך את הראש, ואתה תנשוך לו ברגלים).
- (ב) מהי כוונת התרגום בפירושו?

אכן קשה לתרגום חלק זה של הקללה, הנאמר לנחש מכמה סיבות.

- הרי הנחש כבר קיבל את ענשו - "ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה, על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חיך". וכן גם האשה תקבל את ענשה - בצער לידה וכו', וגם האדם יקבל את ענשו - בזעת אפיו תאכל לחם וכו'. ובכן, מהי התוספת הזו לעונשים ולקללות האחרות - איבה תמידית בין בני אדם והנחש?
- איזו קללה יש כאן לנחש, שאויבו הנצחי הוא האדם?
- ומה נשתנה הנחש בזה מכל החיות הטורפות, שגם מהן נרתעים ומתרחקים בני אנוש?
- וכן, מאי נפקא מינה היכן בגוף יכו אחד את השני, בראש או בעקב, הרי בין כה יהרגו זה את זה?

לכן, פירש התרגום את הפסוק דרך משל. הנחש הקדמוני הוא משל ליצר הרע. "הנחש, הוא השטן, הוא יצר הרע" (ספורנו). כאן התרגום לא פירש לנו את המשל אלא רק את הנמשל. יש כאן לקח מוסרי לאדם. יצר הרע נלחם בנו באופן תמידי. לא ניתן לנצח אותו אחת ולתמיד, אלא זו מלחמה תמידית במשך כל החיים של האדם. ויצר הרע אינו מתעייף. "יצרו של אדם מתגבר ומתחדש עליו בכל יום, ואילולא הקב"ה עוזרו - אין יכול לו" (קידושין ל' ע"ב). זוהי מלחמה נמשכת, ולא ניתן להרפות ממנה, אפילו לרגע במשך כל החיים. האדם נלחם נגד היצר מההתחלה ממש, בגלל ש"הוא ישופך ראש" - האדם יזכור מה היצר עשה לו מקדם. אולם,

אל לו לאדם לחשוב, שבזה הוא יכול להרפות מהמלחמה. כי הנחש הזה תמיד מחכה לרגע שהוא יכול לתפוס את האדם. (ואנו שומעים את מה שה', כביכול, מדבר אל הנחש: "ואת תהי נטר ליה לסופא", (אתה תשמור לו לסוף). וזה מסר לאדם: יש לעמוד על המשמר, עד היום האחרון, נגד המתקפה של הנחש.

"כי האדם רשאי שיתגבר על יצרו, ויכתת אותו בתחלה, ואם לא, 'ואתה תשופנו עקב', רמז לך, שאם לא ישוף האדם את היצר הזה, הוא ישופנו בסוף, וימיתנו, ומלת 'עקב' רמז ליום המיתה" (רבנו בחיי).